

Provtagningsinstruktion för besättningsprovtagning

Följande instruktioner har tagits fram som en hjälp för provtagare i syfte att minska risken för kontamination (förorening) mellan prover på laboratoriet och mellan prover på gårdsnivå.

Risken för kontamination är stor vid provtagning för salmonella. Dels rör det sig om risk för kontamination mellan olika djur inom samma besättning och dels om risk för att förpackningar är kontaminerade på utsidan vilket kan innebära problem för laboratorier att undvika kontamination mellan besättningar. Det senare kan innebära spärr och provtagning av besättningar som inte har salmonella och därmed onödiga kostnader. Även på besättningsnivå är det viktigt att man kan lita på provsvaren. Kontamination mellan djur i en och samma besättning kan innebära att saneringsarbetet försvåras och blir ineffektivt, samt att fel djur slås ut.

Nedanstående är ett förslag till rutin för provtagning för att minska risken för kontamination.

Noggrann planering inför varje provtagning är avgörande för att arbetet vid provtagningen ska kunna flyta på och för att resultaten ska bli tillförlitliga. Ta dig den tiden, det har du igen!

Provtagningsprincip:

Grundprincipen vid provtagning är att *individuella prover* tas på de djur där det är praktiskt möjligt. *Pooling* kan sedan ske på laboratoriet, då tas exakt lika stor mängd träck från vanligen fem olika individprover. Det blandas, anrikas och odlas sedan som ett prov. De individuella träckproverna kan sparas på laboratoriet och om poolen blir positiv avseende salmonella kan odling från de individprover som ingick i poolen ske. På så sätt kan ofta den/de positiva djur som ingick i poolen identifieras. Om det inte har någon betydelse vilken individ som är positiv, ska laboratoriet meddelas att individspårning inte behöver genomföras. Laboratoriet kan då kasta de individuella träckproverna direkt efter poolningen.

Där det inte går att ta individprover tas samlingsprover, det vill säga flera träckplock från till exempel en box samlas i en och samma burk i samband med provtagningen. Träckplock tas från minst lika många ”träckhögar” som det finns djur i boxen/utrymmet, men i en och samma burk får max tio plock samlas. Man bör sträva efter att alla plock till ett samlingsprov är lika stora.

Genomförande av individprovtagning nötkreatur:

Vid provtagningen behöver minst tre personer finnas närvarande:

- En person som håller djuret.
- En person som tar proverna.

- En person som hanterar proverna (=”julgranen”).

Utrustning:

- Rektalhandskar (nöt), en per djur som ska provtas och paraffinolja.
- Matskedar i plast (engångs), en per djur som ska provtas.
- Provtagningsburkar (100 ml) med lock.
- Förskrivna etiketter eller penna för märkning av burklocken. Observera att hanteringen på laboratoriet underlättas om märkning sker på burklocken!
- Plastpåsar för paketering av burkar, till exempel stadiga 5 L påsar.
- Färgspray (för märkning av provtagna individer i lösdrift)
- Ren hink att placera provburkarna i efter provtagning. Hinken kan gärna vara försedd med en sopsäck så att provburkarna kan skyddas från stänk.
- Engångshandskar.
- Sopsäck att lägga förbrukat material i.
- Påsförslutare.
- Remisser och penna.

Förberedelse:

- Det underlättar att ta reda på vilka djur som ska provtas och ordna förskrivna etiketter.
- ”Julgranen” förser sig med ett snöre eller skärp runt midjan och i detta fästs fyra plastpåsar (5 L) genom ett hål i plastpåsens övre kant. I dessa plastpåsar placeras upp och nedvända burkar i en påse, burklock och en märkpena i en påse, matskedar med skaftet uppåt i en påse och en påse används för skräp framför allt använda matskedar. Några extra engångshandskar är också bra att ha med om en handske blir förorenad.

Kalvar provtas enligt instruktionen för individprovtagning av grisar. Vid provtagning av vuxna djur används en ny rektalhandske för varje djur. När provtagaren har tagit ett träckprov håller han/hon fram handen och ”julgranen” tar en ren matsked och lyfter över en mängd av cirka en valnöts storlek i en engångsburk (100 ml). Därefter kastas matskeden, burken försluts, märks och placeras i en ren hink. Burkarna får fyllas till max 2/3, annars finns det risk att locket trycks loss vid jäsning under transporten. ”Julgranen” ska undvika att få träck på burkens utsida och sina behandskade händer. Om så ändå sker, byts den kontaminerade burken och/eller handsken. Ute på ren yta, med rena händer/handskar placeras sedan burkarna i 5L plastpåsar, prov från djur i samma grupp/byggnad blandas inte med prover från andra grupper. När provtagningen är klar förses plastpåsar med en yttre plastpåse så att burkarna är paketerade med dubbla plastpåsar, mellan de båda plastpåsar placeras tillhörande remiss. Mindre plastpåsar kan sedan grupperas i större plastpåsar vid behov. Påsar placeras slutligen i ett yttre emballage, till exempel en kartong. Det är viktigt att varken burkar, plastpåsar eller det yttre emballaget är förorenade.

På remissen ska det framgå om individproverna ska poolas eller inte och om det ska finnas möjlighet till individspårning eller inte.

Genomförande av individprovtagning grisar:

Vid provtagningen bör helst tre personer finnas närvarande:

- Två personer som tar prover.
- En person som hanterar proverna (=”julgranen”).

Utrustning:

- Engångshandskar (vinylhandskar), en per djur som ska provtas.
- Provtagningsburkar (50 ml) med lock.
- Penna för märkning av burkarna. Observera att hanteringen på laboratoriet underlättas om märkning sker på burklocken!
- Plastpåsar för paketering av burkar, till exempel stadiga 5 L påsar.
- Färgspray (för märkning av provtagna individer i lösdrift)
- Sopsäck att lägga förbrukat material i.
- Påsförslutare.
- Remisser och penna.

Förberedelse:

- ”Julgranen” förser sig med ett snöre eller skärp runt midjan och i detta fästa fyra plastpåsar (5 L) genom ett hål i plastpåsens övre kant. I dessa plastpåsar placeras upp och nedvända burkar i en påse, burklock och märkpenna i en påse, extra engångshandskar i en påse och en påse används för skräp. Några extra engångshandskar är också bra att ha med om en handske blir förorenad.
- Provtagarna förser sig med en ren påse och extra engångshandskar.

”Julgranen” förser provtagarna med en burk i taget. Provtagarna använder en ny vinylhandske för varje djur och tar prov direkt ur anus. Ofta går det i små suggrupper bra att ta på lösgående suggor utan att fixera dem. Om det inte finns träck i rektum fungerar det oftast med en stunds ”rektalmassage” = två fingrar masserar ”rektumtaket”. Träckprovet placeras i den burk som provtagaren fått av ”julgranen”. Burkarna får fyllas till max 2/3, annars finns det risk att locket trycks loss vid jäsning under transporten. Burkarna lämnas till ”julgranen” som sätter på lock och märker locket med suggans nummer. Sedan placeras burken i den påse som är avsedd för provburkar. ”Julgranen” ska undvika att få träck på burkens utsida och sina behandskade händer. Om så ändå sker, byts den kontaminerade burken och/eller handsken. Prov från djur i samma grupp/byggnad blandas inte med prover från andra grupper. Ute på ren yta, när provtagningen är klar, förses plastpåsar med en yttre plastpåse så att burkarna är paketerade med dubbla plastpåsar, mellan de båda plastpåsar placeras tillhörande remiss. Mindre plastpåsar kan grupperas i större plastpåsar vid behov. Påsar placeras slutligen i

ett yttre emballage, till exempel en kartong. Det är viktigt att varken burkar, plastpåsar eller det yttre emballaget är förorenade.

På remissen ska det framgå om individproverna ska poolas eller inte och om det ska finnas möjlighet till individspårning eller inte.

Genomförande av samlingsprovtagning nötkreatur eller grisar:

Vid provtagningen bör helst tre personer eller fler finnas närvarande:

- Två eller fler personer som tar proverna.
- En person som hanterar proverna (=”julgranen”). En ”julgran” kan serva upp till 4 provtagare.

Utrustning:

- Engångshandskar.
- Teskedar i plast (engångs), en per samlingsprov.
- Provtagningsburkar (100 ml) med lock.
- Förskrivna etiketter eller penna för märkning av burkar/burklock. Observera att hanteringen på laboratoriet underlättas om märkning sker på burklocken, men med samlingsprover kan burkarna behöva märkas för att undvika risk för felmärkning!
- Plastpåsar för paketering av burkar, till exempel stadiga 5 L påsar.
- Påsförslutare.
- Sopsäck att lägga förbrukat material i.
- Remisser och penna.

Förberedelse:

- Märk upp burkarna och placera dem i den ordning som boxarna är placerade i avdelningen.
- ”Julgranen” förser sig med ett snöre el skärp runt midjan och i detta fästs fyra plastpåsar (5 L) genom ett hål i plastpåsens övre kant. I dessa plastpåsar placeras upp och nedvända burkar i en påse, burklock och penna i en påse, en påse fylls med proverna och en påse används för skräp framför allt använda teskedar och kontaminerade handskar. Några extra engångshandskar är också bra att ha med om en handske blir förorenad.
- Provtagarna förser sig med engångsskedar placerade med skaften uppåt i en ren påse och extra engångshandskar.

”Julgran” och provtagare använder helst handskar eftersom dessa lätt kan bytas om de förorenas. Med en tesked förs träck från boxgolvet till en 100 ml provtagningsburk. Ta träck från minst lika många träck ”högar” som det finns individer i gruppen, men max tio individer får ingå i ett samlingsprov. Om det finns fler individer än tio i en box måste flera samlingsprov tas. Ha som mål att få alla plock till samma samlingsprov lika stora. Blanda inte plock från olika boxar och byt sked mellan varje samlingsprov. Burkarna får fyllas till max 2/3, annars

finns det risk att locket trycks loss vid jäsning under transporten. Burken lämnas till ”julgranen” som sätter på lock och placerar den i en påse, prov från djur i samma grupp/avdelning placeras i samma plastpåse. Det ryms 30-35 burkar i en 5 L påse, så om det rör sig om mer än 35-40 burkar får flera plastpåsar för samma avdelning användas. Om burk, handskar eller plastpåse kontamineras byts de till nya rena. Ute på ren yta, när provtagningen är klar, förses plastpåsar med en yttre plastpåse så att burkarna är paketerade med dubbla plastpåsar, mellan de båda plastpåsar placeras tillhörande remiss. Mindre plastpåsar kan grupperas i större plastpåsar vid behov. Påsar placeras slutligen i ett yttre emballage, förslagsvis kartong. Det är viktigt att varken burkar, plastpåsar eller det yttre emballaget är förorenade.

Remissen

Provtagningsorsak anges alltid på remissen. På remissen ska det också framgå om individprover ska poolas eller inte och om det ska finnas möjlighet till individspårning eller inte. Korrekt märkning på burkar/burklock och på remisser är mycket viktigt för att positiva prover säkert ska kunna härledas till rätt djur! Det ska framgå från vilket djur och från vilken djurgrupp/stall proverna kommer ifrån. Skriv även vilka djurgrupper som du förväntar dig vara fria från salmonella och i vilka djurgrupper du tror att det finns låg respektive hög förekomst av salmonella. Om laboratoriet får den informationen kan proverna från förväntat fria grupper analyseras först och därmed minskar riskerna för kontamination.

Kontakta det laboratorium du tänker skicka proverna till om det rör sig om mer än 50 prover, så att laboratoriepersonalen kan planera sitt arbete.